

<https://doi.org/10.36007/3327.2019.103-114>

A REFORMÁTUS ISKOLAÜGYBEN TAPASZTALT SÉRELMEK A TRIANON UTÁNI CSEHSZLOVÁKIÁBAN

Attila PETHEŐ¹

ABSTRACT

The purpose of my study is to highlight the grievances suffered by the Reformed Hungarian community after Trianon. Dealing with the topic of teachers being adversely affected is of utmost importance. So far, work on this topic has not been published.

Most of the officials, state employees and intellectuals were subject to similar treatment as Reformed Teachers. The Czechoslovak government aimed to deprive the Hungarian community living in Czechoslovakia of its intellectuals. This change would have greatly transformed the intellectual approach, and the already weakened group of citizens would have narrowed even more. I find it worthwhile to highlight in this study those individual struggles without which there would be no Hungarians in Slovakia today. I want to emphasize the important role of Reformed intellectuals, who were in touch with everyday people, in keeping our schools.

KEYWORDS: Reformed Church, Hungarians in Slovakia, detriment, grievance, Reformed Teachers, Hungarian community in Czechoslovakia

BEVEZETŐ

A Trianonban Csehszlovákiához csatolt Felvidék korábban sosem élt önálló állami életet, gazdaságilag és szellemileg is Budapesthez kötődött. A korábbi észak-magyarországi területek és a magyar Alföld gazdasági tekintetben erősen egymásra voltak utalva. Itt mindvégig szűk maradt a felső vagyonos és szellemileg képzett, politizáló társadalmi réteg. A tisztviselők, állami alkalmazottak, értelmiségiek zöme nem kapta meg a csehszlovák állampolgárságot. A kiutasítottak, illetve elmenekülők száma 102 ezer főre tehető 1920 végéig. A szlovákiai magyar középosztályt hatalmas csapás érte ezzel. Ezt az elveszett értelmiségi és tisztviselői kart munkásokból és parasztokból tudták csak pótolni. Ez a változás nagyban átalakította az értelmiségi szemléletet, szűkült a polgárság köre és megváltozott a vélemény a világról és a társadalmi szükségletekről is egyaránt. A többségben levő katolikusok püspökeinek többsége Magyarországra távozott. A három református egyházmegye magyar többsége is sok helyütt vezető nélkül maradt. A békekonferencia főhatalmai az új államok rendszerének szerves részeként tekintettek a kisebbségvédelemre, de a kisebbségi jogok nemzetközi garanciája nem szorítkozott a minden téren megvalósítandó állampolgári egyenlőségre.²

A felekezeti megoszlás kérdése Csehszlovákia szlovákiai részében egyértelmű volt, hiszen a teljes lakosság jórészt teljes egészében valamely egyház tagjának vallotta magát. Szlovákiában a római és görög katolikusok összesített aránya 77,4%-ot tett ki, míg a meghatározó felekezetek között a református egyház tagjai részaránya 4,8% volt. Az 1921-es népszámlálás szerint a szlovákiai magyarság körében a római katolikusok aránya 70,3% (450 ezer fő, míg a reformátusok adatait ez az adatgyűjtés evangélikus gyűjtőkategória alá veszi, így csupán any-

---

¹ Petheő Attila, Selye János Egyetem, petheoa@uj.s.sk

² Galántai József: Háború és békekötés. IKVA, Bp.1992., 133.p.

nyit tudunk, hogy a szlovákiai magyarok 24,2% tartozott ebbe a gyűjtőkategóriába. Az 1930-as census alapján viszont arra következtethetünk, hogy a magyar evangélikusok zöme református, illetve a református egyház túlsúlyban magyar. Az 1930-as adatok szerint a reformátusok egyházhoz tartozók száma meghaladta a 126 ezer főt, azaz a szlovákiai magyar reformátusok arány 21,4% a nemzetrésztől körében. Sajnálatos módon a köztársaság egész területén csupán 1950-ben végezték a következő népszámlálást, azokban az időkben, amikor a kommunista hatalomátvétel után az egyházak mozgástere csökkent.³

Oktatásügy Trianon után

Ami az iskolaügyet illeti, a csehszlovák államhatalom fontos feladatának tartotta a magyar nyelvű oktatás visszafejlesztését, a felsőfokú oktatás terén pedig a teljes leépítést. Az 1919. április 3-án elfogadott 189/1919.sz.törvény adott alapot a kisebbségi iskolák szervezéséhez és fenntartásához. A nyelvtörvény részét alkotta az 1920. február 29-én elfogadott alkotmány. Az alap nyelvtörvény 5.§-a az iskolák tanítási nyelvét foglalkozott: a nemzetiségi kisebbségek számára szervezett iskolákban az ő nyelvükön tanítanak, és kulturális intézményeik igazgatási nyelve is ugyanaz. Az elemi, a polgári és magániskolákra az 1919.április 3-i törvény volt irányadó, ez háromévi átlagban legalább 40 iskolaköteletet írt elő az elemi iskolák, 400-at a polgári iskolák szervezésénél. Az oktatás pedig azon a nyelven folyik, amilyen anyanyelvű tanulókról van szó. A törvény a polgári iskolák esetében nem kötötte meg a művelődésügyi miniszter kezét. A törvényhez szükséges végrehajtási rendeletet sosem adták ki, ami ártott a magyarságnak. A középiskolákra és tanítóképzőkre az 1923.június 8-i törvény vonatkozott.⁴ E törvény azonban sosem lépett életbe, hiszen Szlovákiában külön rendeletnek kellett volna intézkednie az életbelépésről. Ez pedig nagyban ártott a magyarságnak. Ez azt jelenti, hogy a tárgyalt területen tulajdonképpen egyedülként a Csehszlovák Köztársaság Alkotmánya lehetett volna számunkra mérvadó, hiszen ez biztosíthatta volna a törvény előtti egyenlőséget.

A tankötelezettség Csehszlovákiában 6-tól 12 éves korig tartott, így az elemi iskolák hat évesek voltak. A népiskolák fenntartója lehetett az állam, a községek, a felekezetek, intézmények, társaságok és magánszemélyek is. Szlovákiában csupán 1922-ben, a kis iskolatörvényben mondták ki a nyolcéves általános tankötelezettséget. Az 1921/22-es tanévben a magyarságnak 845 elemi iskolája működött (ebből 727 Szlovákiában, 118 Kárpátalján). Ezekben az intézményekben 119730 diák tanult. Ezzel szemben az 1925/26-os tanévben a 705 szlovákiai és a 101 kárpátaljai elemi iskolában 91627 tanult, viszont a szlovák-magyar tanítási nyelvű iskolák száma majdnem megnégyszereződött (8-ról 28-ra). A népiskolák felsőbb fokozatát a polgári iskolák jelentették. Polgári iskolába a tanuló az elemi iskola negyedik osztályának elvégzése után iratkozhatott be. Az 1921/22-es tanévben 19 magyar tannyelvű népiskola működött (Pozsony, Érsekújvár, Komárom, Ipolyság, Léva, Losonc, Rozsnyó, Kassa és a Beregszász városai). Ezeket mindösszesen 4087 tanuló látogatta. Az 1925/26-os tanévben a felvidéki 18 iskola megmaradt, de csupán 2485 tanuló látogatta azokat.⁵

Az új országban a középiskolák helyzete még kedvezőtlenebb volt. Az 1918/19-es tanévben még 31 magyar tannyelvű középiskola (28 szlovákiai és 2 kárpátaljai), míg 12 magyar tanítóképző (8 szlovákiai és 3 kárpátaljai) működött az országban. Ez a szám a már az 1919/20-as tanévben drasztikusan csökkent, hiszen Szlovákiában 13, míg Kárpátalján 3 tartotta meg tanítási nyelvét. A magyar tanítóképzőkből csak egy maradhatott. Az állami iskolák tantestületei többnyire egyhangúan kijelentették, hogy nem hajlandók a csehszlovák állam

---

³ Gyurgyík László: A (cseh)szlovákiai magyarság felekezeti megoszlásának alakulása 1921-2011 között. In.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. SJE RTK, 2018, ISBN 978-80-8122-273-3, 30.p.

⁴ Arató Endre: Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1918-1975., Bp., Magvető, 1977., 52.p.

⁵ Popély Gyula: Felvidék 1918-1928. Első évtized csehszlovák uralom alatt, Kárpátia Stúdió, Bp. 2014., 190.p.

szolgálatába állni. A pedagógusok egy része Magyarországra távozott, másik része munka nélkül maradt. Az 1920/21-es tanévben már csupán hét önálló magyar középiskola működött a Felvidéken, mindösszesen 5576 diák látogatta. Külön szót érdemel a Felvidéken található szakiskola is, hiszen a húszas évek elején már csupán a munkácsi iskola volt teljesen magyar nyelvű, amíg több intézménynek volt magyar tagozata. Az alacsonyabb fokú gazdasági szakiskolák közül pedig csupán a komáromi két éves gazdasági iskola működött magyarul. 1921-1926 között 5,3%-kal csökkent a magyar polgári iskolák száma akkor, amikor az egész országban ezeknek a száma 12,4%-kal gyarapodott. A cseh és szlovák polgári és középiskolai tanulók száma több, mint ötvenszeresét tette ki a magyar nyelvű polgári és középiskolákban tanuló magyarok számának, holott az 1921-es népszámlálási adatok szerint a csehszlovák lakosság a magyar nemzetiség létszámának a kilencszerese volt. 1918 után megszűnt a lévai, roznyói és ungvári magyar gimnázium. Az állam közoktatásügyi politikáját jól jellemezte, hogy a tanügyi igazgatásban, a minisztériumtól a járási tanfelügyelőségekig, nem kapott helyet magyar nemzetiségű pedagógus. Egyetlen magyar állami gimnázium élén sem állt magyar igazgató. A magyar elemi iskolákban, gimnáziumokban, szakiskolákban, tanítóképzőkben működő tanárok egy része nem volt magyar. A magyar tanerők, a tudatos politika következményeképpen szlovák-és kárpátukrán iskolákhoz kaptak beosztást. A magyarságnak 31%-kal volt kevesebb iskolája, amennyi a hivatalos népszámlálási adatok szerint megillette volna.⁶

A felsőfokú oktatásban következett be a legnagyobb takarítás. Az új hatalom letéteményesei közül Vavro Srobár jelentette ki először 1919-ben, hogy semmi szükség sem lesz az új országban magyar nyelvű felsőoktatásra. A felszámolt magyar tannyelvű Pozsonyi Erzsébet Tudományegyetem helyére az 1919. november 11-én kibocsátott 595/1919. sz. kormányrendelet értelmében az új pozsonyi egyetem neve Univerzita Komenského. Az itteni jogi kar 1921 júliusi hatállyal való megnyitása törölte véglegesen az Erzsébet Tudományegyetemet az intézmények sorából. Érdekes tény, hogy az 1922/22-es tanévben a csehszlovák egyetemekre 897 magyar nemzetiségű hallgató iratkozott be, akik közül 686 a prágai és brünni német tannyelvű egyetemeken tanult. A húszas évek közepén a 779 magyar anyanyelvű egyetemi és főiskolai hallgatóból még mindig 538 iratkozott német intézménybe.⁷

A református egyház és az állam kapcsolata

Trianon után a csehszlovákiai magyar reformátusság elesett hagyományos oktatási központjaitól, de az egyház szervezetéből is kiszakadtak. 492 református gyülekezet és 3237 rendszerezett lelkészi állás került évszázados történelmi beágyazódottságából az új államalakulatként létrehozott Csehszlovákiához. A 223.168 református lélek, 449 magyar, 12 vegyes és 31 szlovák nyelvű gyülekezetben élte életét. A békediktátum három református egyházkerületet érintett: a dunántúlit nyugaton, a tiszáninnenit középen és a tiszántúlit keleten.⁸

A csehszlovák állam már 1919 szeptemberében hivatalosan felvette a kapcsolatot a református egyházzal. Stunda István (Štefan Štunda) minisztériumi titkár, később kormánytanácsos, szeptember 8-án, Kassán felkereste Révész Kálmán püspököt a szlovenskoí tejhatalmú miniszter megbízásából. Elmondta, hogy a csehszlovák állam elismeri a református egyház autonómiáját, elismeri az egyház hivatalban lévő vezetőit, elismeri az egyház magyar nyelvű mivoltát és kész továbbra is folyósítani a Magyarországtól kapott állami segélyeket, de feltétlenül elvárja, hogy a megszállt területek reformátussága önálló egy egyházzá szervezkedjen, vagyis hozzák létre a szlovenskoí református egyházat és a lelkészek tegyenek hűségesküt a

---

⁶ Arató Endre: Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1918-1975., Bp., Magvető, 1977., 61.p.

⁷ Popély Gyula: Felvidék 1918-1928. Első évtized csehszlovák uralom alatt, Kárpátia Stúdió, Bp. 2014., 199.p.

⁸ Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Komárom, 2015, 17.p.

csehszlovák államnak.⁹ Folyamatos egyeztetését a minisztériummal nyomon követhetjük a püspökkel való levelezéséből is, mikor arról ír, hogy a miniszter nem hajlandó a megyei előjárókat megszólítani a hűségeskü ügyében. A levélből érezhető, hogy az állam arra próbálja nyomni a református egyházat, hogy saját maga kérje a hűségeskü letételének lehetőségét. 1920 novemberében kelt levelében arra próbálja rábírni a püspököt, hogy kérjen a minisztériumtól hivatalnokot, akinek átadhatják az esküket.¹⁰ Néhány hónapra rá már a lelkészi kar teljes névsorát kéri esperességekre szétbontva, hogy az államsegélyt postázhassák nekik.¹¹ Természetesen a legjobb szándékkal közvetít Stunda a miniszter és a püspök között, ami abból is látszik, hogy a miniszteri audienciát, melyet a hűségeskü ügyében szervezett, illedelmes levélben mondja le pár nappal a látogatás előtt betegségeire hivatkozva.¹² Ezután javasolja Stunda Czinke Istvánnak, hogy a kieszközölt május 21-i látogatás után, melyről május 12-én tájékoztatta a püspököt, menjenek küldöttségbe Prágába a kultuszminiszterhez és a pénzügyminiszterhez is. Azoknak pedig egy memorandumot küldjenek általa az államsegélyek ügyében.¹³

Érdeemes egy pillanatra elidőznünk az új hatalom végrehajtójaként fellépő Stunda István személyénél, aki korábban tehetségének és jó előmenetelének köszönhetően, a sárospataki gimnázium elvégzése után Révész Kálmán püspök titkára lett. A Sárospataki Református Lapok egyik számában még Bázeltől ír kritikus sorokat és magáról, mint magyar protestantizmus hívéről szól: „Csupán a zürichi gyűlésen történetekre szorítkozom s ezzel kapcsolatosan arra, ami ránk, magyar protestánsokra tartozik legelső sorban. ... Mégis minden töllem telhetőt felhoztam és igazoltam a magyar protestantizmust.”¹⁴ 1920. júliusi püspöki beszámolójában, a már Miskolcra menekített püspöki hivatal vezető, Kassán maradó Révész Kálmán püspök jelzi, hogy május 1-én Stundát a pozsonyi minisztérium indítványára az Ung megyei tót nyelvű egyházak lelkészeihez megválasztották Stunda István miskolci segédlelkészt, az evangélikus vallású minisztériumi előadó mellé a református ügyek titkárának. Stunda segédlelkész, mint illetékes püspökétől, kért engedélyt Révész től az állás elfoglalására, aki ezt abban a reményben adta meg neki, hogy Stunda, mint miniszteri titkár, református egyháznak nagy szolgálatokat tehet. A püspöki jelentésben Révész azt vallja, hogy „s ehhez még csak annyit kell általánosságban mondanom, hogy Stunda úr a hozzá kötött reményeknek minden tekintetben becsülettel megfelelt.”¹⁵ 1920. novemberében kelt, Czinke Istvánnak írt levelében Stunda magáról, mint a kormány és a református egyház közti közvetítőről ír.¹⁶

1920-ban megalakították Komáromban a Dunáninneni, míg Kassán a Tiszáninneni, majd 1923-ban a Kárpátaljai egyházkerületet. Belőlük állt a Csehszlovákiai Református Egyetemes Egyház. A két világháború közötti három csehszlovákiai magyar református egyházkerület közül a Tiszáninneni volt a legnagyobb, majd a Dunáninneni Egyházkerület és a Kárpátaljai Egyházkerület következett. A Tiszáninneni Egyházkerület élén a bécsi döntésig

---

⁹ Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Komárom, 2015, 22.p.

¹⁰ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 173.

¹¹ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 2. doboz, 589.

Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai ¹² Fond: I.2., 1920-28, 2. doboz, 686.

¹³ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 2. doboz, 682.

¹⁴ Sárospataki Református Lapok, 1919. május 19-26., 106.p.

¹⁵ Sárospataki Református Lapok, 1921.III.10., XVI.évf., 2.szám, 10.p.

¹⁶ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 180-182.

Pálóczi Cinke István (1921-1929), Péter Mihály (1929-1932), Idrányi Barna (1932-1933) püspök állt, majd a korszak végéig Magda Sándor követte őket. A Dunáninnen Egyházkerületet Balogh Elemér vezette 1938 eleji haláláig, majd őt Sörös Béla követte a püspöki székben. A Kárpátalji Egyházkerületet 1923-as megalakulásától Bertók Béla püspök vezette.¹⁷

A vezetők már 1920-ban memorandumot intéztek az államfőhöz, melyben a teológiai főiskola mielőbbi felállításának szükségességét fogalmazták meg. A Memorandumnak több változata is volt. Az első, már hiteles példányok 1920. szeptember 8-i dátummal vannak aláírva. Az aláírók a tiszáninnen kerület elnökei: Pálóczi Cinke István püspök és Lukács Géza főgondnok. Március 31-én meg is érkezett a pozsonyi minisztérium válasza a Memorandumra, melyben leírják, hogy a lelkészképzés kérdésében a minisztérium fenntartja korábbi álláspontját, hogy Csehszlovákiában csak az lehet lelkész, aki az ország területén végezte el a VIII gimnáziumi osztályt és érettségizett.¹⁸ A református tanítók honossági és végzettségük elismerése körüli áldatlan helyzetre leginkább a Református Egyház Egyetemes Konventje nevében 1922. májusában Cinke István és Lukács Géza által aláírt memorandum mutat rá. Ebben a levélben a kormánytól az 1920. április 9-én kelt 236-os alkotmánytörvény 1§.4.pontjának kiterjesztését kérik a református lelkészekre és tanítókra. Azaz, a hivatalnokokhoz hasonlóan róluk is mondják ki, hogy ha a Csehszlovák Köztársaság területén valós állást töltenek be, minden egyéb feltétel nélkül tekintsék őket az ország állampolgárának.¹⁹ A fent hivatkozott törvény szerint tartózkodási hellyel az bír, aki közterheket visel. Ez alá viszont nem tartoznak sem a tanítók, sem a lelkészek, hiszen vagyonuk nincs, illetve sokukat néhány év után új helyre helyezik szolgálatba. A módosítással, az állami hivatalnokokkal kerültek volna egy szintre a református lelkészek és tanítók, hiszen az esetükben az állampolgárság létét nem kötik tartózkodási helyhez.

Református iskolaügyi sérelmek

Valószínű sok Jeszenszky Lenke losonci tanítónő esetéhez hasonló volt, hiszen a teljhatalmú miniszter kormánybiztosa formanyomtatványon közli 1919.májusában (egy esztendővel a békediktátum ratifikálása előtt) az érintettel, hogy a tanfelügyelő jelentése szerint nem bírja annyira a szlovák nyelvet, hogy szlovák iskolában tanítson, ezért állásából elbocsájtják, az illetményét folyó év júliusáig folyósítják. A szlovák nyelvű levélben a panaszaival a magyar állam szerveihez utalják a tanítónőt, de fellebbezésével a minisztériumhoz fordulhat.²⁰ A losonci református egyháztanács válaszában igyekezett eloszlatni a tévedéseket, miszerint az oktatási intézményük sosem volt szlovák nyelven oktató intézmény, illetve, hogy szlovák anyanyelvű diákjuk sem volt az elmúlt évtizedekben. Sérelmezik, hogy az állam beleszól az egyház autonómiájába is, hiszen beleszólási lehetősége az egyházon keresztül van módja az állami szerveknek. Az egyház választotta Jeszenszky Lenkéhez, aki született losonci, ahogy Losonc is magyar város, az egyház ragaszkodik.²¹ A tanfelügyelő második, kézzel írott leve-

---

¹⁷ Filep Tamás Gusztáv: Péter Mihály és a szlovenszkói és ruszinszkói református egyház három nagy kérdése. In.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. SJE RTK, 2018, ISBN 978-80-8122-273-3, 73.p.

¹⁸ Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Komárom, 2015, 40.p.

¹⁹Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 711.

²⁰Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 7.

²¹ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 8.

leben közli a losonci református iskola igazgatóságával, hogy a megüresedett tanítói állás pályázatát a túrócszentmártoni Národni Noviniban, vagy a Novohradská Strazban hirdessék.²² Pauzl Emma losonci tanítónőnek 1920. november végén tiltják meg a további tanítást, mert nem tett hűségesküt.²³ 1922-ben Lábos Zoltán tanítónak tiltják meg a tanítást a hubovái református elemi iskolában, mert nem csehszlovák állampolgár.²⁴ Ugyanezen okból Kömley László tanítónak 15 évnyi nagysallói tanítóskodás után veszik el a kenyerét.²⁵ Szalay Pál marcelházi tanítót felmentették állásából csehszlovák állampolgársága nemlétére hivatkozva, kiállított illetékességi bizonyítványát megsemmisítették. 1921-ben a Skolsky Referát elfogadta illetőségi bizonyítványát és a fizetését kiutalták. Ennek ellenére folyamodott a Csehszlovák állampolgárságért, illetve a tanítói oklevelét nosztrifikálták miután Pozsonyban különbözeti vizsgát tett.²⁶ A tanfelügyelőségnek írt levele érdekessége, hogy egyik mondatában összeomlástól ír, míg a másik mondatában a magyarul leírt csehszlovákia szót szlovák írásmóddal írja, illetve a helységneveket is szlovákul használja. Szalay 93 gyermeket tanított eredményesen a településen. Munkájával és a honosításért tett lépéseivel olyannyira elégedettek voltak, hogy még a komáromi tanfelügyelő is levelet írt fizetése folyósítása érdekében. A helyi lelkész püspöknek írott levelében arról ír, hogy a kántortanító elvesztése a tanárhiány miatt a 600 fős gyülekezetben nagy gondot okozna. Amennyiben a tanítót elvesztik – jelzi a püspöknek írott levelében Nehézy Károly lelkész – az iskolát kénytelen lesz az államnak átadni, hiszen úgy biztosan kapnak tanítót.²⁷ Hasonlóan járt el a hatóság Réthy Gyula tanítóval, aki a Réte-Boldogfa egyházközségben működött mindenki megelégedésére 1911-től, de 1921-ben magyar állampolgárságára hivatkozva kiutasították őt. Hiába ismerte őt el Réte község helyi illetőségűnek, hiába viselte a közterheket és folyamodott állampolgárságért, hiába tette le a nosztrifikációs vizsgát és a hűségesküt, a miniszter a hozzá érkező falusi küldöttség kérése ellenére 1923 májusában megerősítette döntését.²⁸ Ebben az évben küldte meg az egyház az állampolgárságot kérő református tanítók névsorát a minisztériumnak. A listán több, mint 200 tanító neve szerepel.²⁹ Olyan esetre is volt példa, Réty Lajos garamvezekényi tanító esetében, mikor a hivatalnok bizalmasan a végzésre írta, természetesen aláírás nélkül, hogy abban az esetben, ha a honossági kérvényét még nem adta be a tanító, kérhetik a tanító folytatólagos működését, amíg az állampolgárságot meg nem kapja.³⁰

Még 1923-ban is sérelmek érik a tanítókat a honosítási kérelmek miatt. Bodroszentesen Móricz Árpád tanítót tiltotta el a nagykaposi tanfelügyelő, illetősége nem volt rendben. Az ügyről a felettes egyházi hatóságot nem értesítették.³¹ Madaron Gabay Olga Irént, Zsigárdon

---

²²Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 12.

²³Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 259.

²⁴Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 210.

²⁵Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 403.

²⁶Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 589.

²⁷Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 592.

²⁸Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 4. doboz, 5.

²⁹Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 221.

³⁰Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 330.

³¹Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 4. doboz, 373.

Papp Etelt. A tanítók közül a a nagysallói, farnadi, nagyodi tanítók és a lévai óvónó vannak állásukból felfüggesztve. Hontfüzesgyarmaton Akúcs Árpád tanítót választották meg, aki Sárospatakon végzett, de működését az iskolai referátus betiltotta, majd később ideiglenesen engedélyezte. Ágón, a Pápán végzett Szűcs Árpád helyettes tanítását betiltották. Losoncon, a Pápán végzett Baka Irma alkalmazása ellen nem emeltek kifogást. Érsekkétyen Sárközi Editet választották tanítónőnek, de az államsegélyt nem folyósítják.³² Az állam részéről folyamatos jogfosztásokról érkeznek a hírek ezekben az időkben. A szlovák nyelv tanításának elrendelése az egyházi hatóság mellőzésével az iskolaszékek és tanítók kötelességévé tétetett, pedig a református iskolák, egyház semmiféle államsegélyt nem kaptak, sőt egyes tanítók részére az államsegélyt nem folyósították. Általános panasz volt a tankönyvekre is, mely állami kiadványok sem pedagógiai, sem történelmi szempontból nem voltak megfelelők, mert sértették magyarságunkat. A tanfelügyelő azonban Bars Megyében elrendelte, hogy csak az állami tankönyvek használhatók. Az esperes helyettes erről levélben felháborodva tájékoztatta a püspök helyettesét, hogy a tanfelügyelet fenyegetésekkel bírja rá a református tanítókat, hogy az állami kiadó által kiadott (vagy még ki sem adott), magyar nyelven írott tankönyveket használják. Az egyházi törvények és a tanfelügyelőség között egyensúlyozó tanítók az egyházi hatóság fegyelmeje és az államsegély megvonása között álltak.³³ A tankönyveket az egyházmegyei közgyűlés be nem tilthatta, de azok átvizsgálását megkezdte. Az állami és egyházi kiadványokat vegyesen használták. Az iskolákban 1921-től elrendelték a csehszlovák állami címer, zászló és Masaryk képének egyházi pénzen való beszerzését. Az iskolákat teljesen ki akarták kapcsolni az egyház jogköréből. A szlovák nyelv oktatását a magyar nyelv óraszámával azonos óraszámúban tették kötelezővé.³⁴ Losoncon arra is volt példa 1921 őszén, hogy rendeletben utasította a Tanfelügyelőség a rendőrséget, hogy igyekezzenek megakadályozni a tanköteles gyermekek politikai rendezvényeken való részvételét.³⁵

Nagyon pontosan megküldték 1921 februárjában az illetékes egyházi szervezeteknek, hogy mi a lévai Tanfelügyelőség elvárása a református iskolákkal szemben. Elrendelték, hogy: az évisméltők mely könyvből tanuljanak, mely lapokat rendeljék meg az iskolák, elrendelték, hogy a szlovák nyelv tanítása az 1922-es tanévtől mindenütt kötelező lesz, legyen az iskolának hivatalos pecsétnyomója, legyen kifüggesztve a csehszlovák zászló és az elnök portréja, minden tanító köteles külön vizsgát tenni csehszlovák nyelvből-és irodalomból, a saint-germaini béke szerint Ausztria és Magyarország köteles visszaadni a csehszlovákból elutalajdonított pénzt és tárgyakat, melyekről a kimutatást kéri, kimondja, hogy az 1921 januárja után szerzett külföldi oklevelek Csehszlovákiában nem érvényesek és nosztrifikálva nem lesznek.³⁶

A református iskolák részére a Skolsky Referát, illetve a tanfelügyelőség részéről egy Vestník című szlovák és német nyelven szerkesztett iskolai lap megrendelését tették kötelezővé. Hiába kérte fel 1922.évi 6. határozatában az Egyetemes Konvent losonci gyűlése a teljes hatalmú minisztert arra, hogy a magyar tanítók művelődéséhez anyanyelvükön írott lapot

---

³² A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925, 109.p.

³³ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 152.

³⁴ A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925., 24.p.

³⁵ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 255.

³⁶ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 2. doboz, 266-267.

küldjön, ez nem került meghallgatásra.³⁷ Ahol nem rendelték meg az iskolaszékek, vagy az egyházak, vagy a már megküldött lapot visszaküldték, ott a tanfelügyelő a tanítótól az államszegélyt elvonatták, sőt a nagyódi lelkész ellen a fegyelmi vizsgálat elrendelését is kérte, mert nem az iskolaszék, hanem saját maga intézkedett nevezett lap visszaküldésére nézve. Nagy port kavart az érsekkéyi tanítónő Kósik Ilona ügye, aki ellen a tanfelügyelő szintén vizsgálatot rendelt el, mert március hónapban Érsekkétyen léte alkalmával a tanítónő iskolájában kifüggesztve találta a magyar címert és a magyar Himnuszt és a fizetését beszüntette. A Skolsky Referát utasítására fegyelmi vizsgálatot rendeltek el, de azt nem tartották meg. A párkányi főszolgabíró október 3-án a tanítónőt Érsekkétyről karhatalommal eltávolította, mindenével Párkányba vitte s onnét a Dunán át Magyarországra szállította. A tanítónő húsz éve tanított az iskolában.³⁸ Természetesen az ügyben fellebbezett az egyház, de a fellebbezést azzal utasították vissza az Iskolaügyi és Művelődési Minisztériumból, hogy Kósik Ilona viselkedése állami szempontból nem megfelelő, illetve nem is csehszlovák állampolgár.³⁹ Tóth István lévai tanítót, mert 1921. október 6-án a templomban a himnuszt énekelte és orgonával kísérte, a kormány az állásából felfüggesztette, fizetését leállította és fegyelmi eljárást indított ellene. A kántortanító egyébként a politikai helyzet miatt nem is énekelte a könyörgés alkalmával a himnuszt, de a gyülekezet tagjai hangos szóval rontottak rá, hogy legalább orgonán kísérje a nemzeti imádságot. Az egyházmegyei közgyűlésnek írt levelének szépsége, hogy elsősorban arra kérte a testületet, hogy járjanak közben annak érdekében, hogy: „a magyar himnuszt, mint templomi ének a református gyülekezetek és énekvezérek által szabadon használtassék”. Csúpan másodízben kérte, hogy szorgalmazzák saját állásába való visszahelyezését.⁴⁰ Szintén Tóth István panaszolta, hogy 1922.január 31-én iskolájában megjelent a helyi, majd a pozsonyi tanfelügyelő, s mivel nem volt kifüggesztve az elnök képe és a diákok feleletei nem elégtették ki, az iskolai referátus kényszerítette, hogy önmaga kérje nyugdíjaztatását. Ruszkay István csízi tanító ügyét az államügyészség a Gömri Református Egyházmegye egyházmegyei bírósága elé utalta, akik felmentették őt. Szerint 1922-ben a tanítónak az volt a bűne, hogy egyéb egyházi énekek mellett a magyar himnuszt is elénekelte a gyerekekkel. A tanfelügyelet az 1907. évi XXVII.tc. 22§4. pontját hozta fel, mint államellenes cselekedetet a vád megerősítéseként.⁴¹ A tanítót felfüggesztették állásából. Előfordult, hogy az iskolaügyi hatóságok azzal fordultak az iskolát fenntartó gyülekezethez, hogy az a modern egészségügyi és pedagógiai elveknek megfelelően szerelje fel, vagy építse át az iskola épületét. Ilyen felszólítást kapott a perbeti református iskola fenntartója is az Iskolaügyi és Művelődési Minisztériumtól 1923-ban.⁴² Ha ilyen szempontok szerint harmadszor sem találták megfelelőnek az intézményt tanítás céljára, akkor elvették az iskolafenntartói jogot és beszüntették a tanító államszegélyét.⁴³ Több helyütt fellelhető a jegyzőkönyvekben, mikor a fenntartó gyülekezetet korholják a padló gyakori olajozása, vagy a takarítás hiánya miatt. Kisújfaluról a tanfelügye-

---

³⁷Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 1. doboz, 119.

³⁸ A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925., 9.p.

³⁹ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 591.

⁴⁰Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 4. doboz, 8.

⁴¹ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 4. doboz, 362.

⁴² Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 429.

⁴³ Csomár Zoltán. A csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története., Ungvár, 1940. 124.p.

lői jelentés 1922-ben arról szól, hogy a Mokos tanító házaspár a dolgozatokat nem javítja, az osztálykönyveket nem vezetik, az osztálytermek tisztaságával nem törődnek.⁴⁴ Földes Lajos és Takáts Ilona tanítókról szóló 1923-as tanfelügyelői jelentésben vizsgálatot kezdeményeznek az érintettek ellen, mert az osztálykönyvet nem vezetik és az írásbeli dolgozatok nem megfelelőek.⁴⁵ Csúzon Kerekes József tanító korára, betegeskedésére és az iskolai felszerelések hiányosságaira hivatkozva záratta be a helyi református iskolát a nyitrai tanfelügyelő.⁴⁶

Az 1920-as memorandumot követte még 1921-ben kettő, melyben ismételten hitet tesznek a saját lelkészképzés mellett. A Szlovákiai Református Egyház 1922. május 17-18-i pozsonyi Egyetemes Konventjének pedig az önálló református-és tanítóképzés volt az egyik központi témája. A tanítóképző székhelyéül Komáromot, míg a teológia székhelyéül Rimaszombatot javasolták. A kormány azonban egy az evangélikusokkal közösen felállítandó lelkészképző mellett tört lándzsát, de az 1923-as lévai zsinat ezt ismételten elvetette. Az iskolaügyi bizottság megválasztása után az elnökség tizedik programpontként javasolta „Az Egyetemes Konvent felterjesztései közül a közös theologiai fakultás és lelkészképzés ügye, a lelkészválasztásügyi bizottsághoz”⁴⁷ Ennek a bizottságnak az elnöke volt Balogh Elemér püspök, előadója Idrányi Barna. A Zsinat hetedik ülésén olvassa fel Kovács Alajos az iskolaügyi bizottság előadója, a köztársasági elnökhöz, a tanítók utánpótlása tárgyában benyújtandó felirat szövegét. Itt kifejtik, hogy az egyetemes református egyháznak az óhaja, hogy saját iskoláinak a tanítóit maga nevelhesse. A Barsi Református Egyházmegye 1923.évi november 27-én tartott rendkívüli közgyűlésén Patay Károly esperesi jelentésében javaslatot tett tanítóképző intézet felállítása ügyében. Ennek érdekében megkeresi a losonci egyházat, hogy adjon helyt ennek. Az egyházmegye pénztárából 100 ezer koronát ajánl fel, melynek előteremtésére felszólítja a gyülekezeteket. Évi fenntartásra minden lélek után megszavaznak 1 kg búzát. Az egyházi tisztviselők példaként előljárva családtagjaik után 3 kg búzát adjanak.⁴⁸

A köztársasági elnöktől egy tanítóképző felállítására kérnek állami támogatást. Mindaddig, amíg ez meg nem történik, engedélyt kérnek, hogy Magyarországon végzett tanítók is betölthessék az állást.⁴⁹ Folyamatosan nagy gondot okozott a hiányzó tanítók pótlása. Nagyszámban például 1923-24-ben Kömley László tanító 150 gyermeket tanított szép eredménnyel. Egyéb dolgokkal is szembe kellett nézniük a református iskoláknak. A tanítók nem tudnak nyugdíjba menni, mert nem volt utánpótlás. Gondot jelentett a felekezeti és állami iskolák tanárainak fizetése közti különbség. Míg a református tanító fizetése 2400 korona, addig az állami iskola tanára 8000 koronát vitt haza. Hasonló különbséget mutatnak a nyugdíjak is, a felekezeti tanító az állami iskolában 40-45 évet szolgáló tanító nyugdíjának a negyedét kapja.⁵⁰ A helyeket nem lehet betölteni, mert nem volt magyar tanítóképzés. Gondot okozott a honosítás, illetve a tanfelügyelők titkos minősítései, melynek következménye az államsegély megvonása volt sok esetben. Erről tanúskodik a Folprecht nevű állami alkalmazott bizalmas

---

⁴⁴ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 342.

⁴⁵ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 374.

⁴⁶ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 124.

⁴⁷ A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923.évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve, szerk.: Péter Mihály, 30.p.

⁴⁸ A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925. 157.p.

⁴⁹ A Szlovenszkói és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923.évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve, szerk.: Péter Mihály, 53.p.

⁵⁰ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 133.

levele is az összes tanfelügyelőséghez, amiben arra hívja fel a tanfelügyelők figyelmét, hogy az újonnan megválasztott református tanítók végzettségét Magyarországon szerezték-e. Amennyiben igen, úgy ezen tanítókat nem lehet a következő intézkedésig alkalmazni.⁵¹ Kétséges volt, hogy az egyházi hatóságok minősítéseit figyelembe veszi-e az állam. Az állam a kielégített minősített tanítóktól megvonta az államsegélyt, a nem kielégítőre minősítetteket pedig felfüggesztette. A felekezeti tanítók hűségesküjét ugyan elfogadta az állam, de a kormány ideiglenes alkalmazottaknak tekintette őket mindaddig, amíg egyes tárgyakból különbözeti vizsgát nem tettek.⁵² 1924-től az új iskolai törvény (1922. évi 226. sz. törvény) az eddigi I-VI. osztályú iskolát I-VII, s a jövőben I-VIII. osztályúvá tette. Új tantárgyként szerepel a honismeret és a polgári nevelés, ezek nem a hittan kiküszöbölésére, hanem annak erősítésére szolgálhattak ott, ahol a tanítók így kívánták. Nehézségek adódnak a magyar nyelv és a hittan tanításánál, mert a szlovák nyelv és a reáltárgyak tanításával ezeket fokozatosan kiszorították. A szlovák nyelv 6 félórát vett el a magyar és hittan óráktól. A vallásoktatásra szánt idő az osztatlan 6 osztályú iskolákban heti 20 percnyi hitoktatást jelentett. Az állami iskolákban református hittan tanítók számára fizetést nem adnak, de még csak útiköltséget sem térítenek, ahogy ez a 19. oktatási intézményben több, mint 80 gyereket oktató Sedivy László leveléből is kitűnik.⁵³ Az iskolák szellemi irányítása már csaknem teljesen kicsúszott az egyházi hatóságok jogköre alól. Az egyházak joga tulajdonképpen csupán az iskolák meszelésében, takarításában, fűtőanyag beszerzésében merül ki. Az állam nem titkolt célja az iskolák államosítása volt a főiskoláktól kezdve az elemi iskolákig. Stefanek kormánytanácsos az egyetemes evangélikus közgyűlés előtt mondta először, hogy az egyházi iskolákat államosítani fogják. Majd 1922 tavaszán a sajtóban látott napvilágot a hír, hogy 4 evangélikus és 4 katolikus középiskolát megtartanak és az ott tanítók bérét az államiak szintjére emelik. A rimaszombati református intézmény sorsáról azonban nem esett szó, ami tanácsalanságot szült.⁵⁴ Rendezniük kellett az iskoláknak az igazgatói intézményt, mert eddig ezt a szerepet az iskolaszéki elnökök látták el. Nehézséget jelent falun a június havi tanítás, hiszen ilyenkor a szülők a földön, a gyermek pedig otthon a házat őrzi, és a baromfit eteti.⁵⁵

Önálló református teológia

1922. május 17-én már határozatot is hoztak a teológia ügyében. Ez kimondta, hogy az egyház elsőrendű érdeke a teológia és tanítóképző felállítása. Majd 1923-ban megszületett a visszavonhatatlan döntés: saját református teológia kell. 1924. január 8-án Bertók Béla püspök terjesztette a Református Egyház Egyetemes Konventjének kassai ülése elé a kidolgozott oktatási terveket, amit azok azonban nem fogadtak el, de megbízták Sörös Béla losonci lelképásztort a teológiai képzés tanrendjének kidolgozásával.⁵⁶ A teológia nyitásával, azaz a független református magyar lelkészképzéssel kapcsolatosan sokan osztoztak a kormány álláspontján, akik Pozsonyban az evangélikusokkal közös lelkészképző akadémiát kívántak alapítani. A kormányzat érve az volt, hogy egy ilyen intézmény erősítené a protestáns unió elvét,

---

⁵¹ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 5. doboz, 6.

⁵² Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 134.

⁵³ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 4. doboz, 403.

⁵⁴ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 110.

⁵⁵ A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925., 196.p.

⁵⁶ Popély Gyula: Ellenszélben. A felvidéki magyar kisebbség első éve a Csehszlovák Köztársaságban, Kalligram, Pozsony, 1995., 198.p.

illetve a többnyelvű előadások hallgatása a hallgatók nyelvismeretét is gyarapítaná. Nem elhanyagolható szempontként az ügy támogatói azt vetették fel, hogy ezzel az alapítás anyagi terhe sem nyomná a református egyház vállát. Válaszul egyértelműen foglalkozott az 1924. augusztus 26-i kassai Konvent egy saját erőből felállítandó lelkészképző főiskola megnyitásának lehetőségével. A lelkészképző felállításának ügyét skót lelkészek is ösztönözték. Sörös a szervezeti szabályzatban a skót lelkészképzést tartotta szem előtt. A felügyeleti jogokat, a belső és külső fejlesztést a főiskolai igazgató tanács gyakorolja, melynek tagjai a három egyházi kerület püspöke és főgondnoka, a három évre választott két konventi tag, és az Egyetemes Egyházból választott két lelkész. A losonci Teológiai Szeminárium fenntartója az Egyetemes Konvent lett, igazgatójává Sörös Bélát választották, aki az iskolaszék elnöki állását nem tölthette be, mert 2 hónapi vizsgálati fogságban állott. Ott felmerült, ha a helyét nem töltik be, a losonci iskolát bezárják.⁵⁷ Söröst egy losonci tanfelügyelő vádolta meg a Slovenská Národná Jednota hasábjain azzal, hogy a református iskolájában a magyar címet és a nemzeti himnuszt tartalmazó nyomtatványokat használ, illetve nem respektálja az állami tanügyi szervek kéréseit.⁵⁸ Igazgatósága alatt Sörös kiválóan vezette az intézményt, teológiai szemlélete a skót egyház és teológia hatása alatt fejlődött.⁵⁹ Ez az intézmény lett a két világháború közti magyarság egyetlen felsőoktatási jellegű tanintézménye, amit azonban a kormány 1926 őszén bezárított, de végleges megszűnését elkerülte a Presbiteri Világszövetség nyomásának köszönhetően. Dr. Kállay József Szlovenszko teljhatalmú minisztere 1926. szeptember 21-én keltezett nyilatkozatában zöld utat adott az intézménynek, hiszen tudomására jutott, hogy ez nem a Konvent által indítandó Teológiai Főiskola, hanem egy teológiai szeminárium, amely a skót presbiteri egyház lelkészképzésének mintájára, a presbiteri világszövetség erkölcsi és anyagi támogatásával működik. Fennállásának tizenhárom éve alatt egy új lelkészgenerációt bocsájtott szolgálatba, akik megállták helyüket a kisebbségi létben. Olyan tanárok keze alatt pallérozódhattak, mint a komáromi lelképásztor Galambos Zoltán, aki küldetéstudata példaértékű. Ő a csehszlovák állampolgárság mellett döntött, a teológián dogmatikát és vallásfilozófiát tanított, majd mivel teológiai vitákban különbözött a nézete másokétól, otthagya a losonci teológiát.⁶⁰ A losonci szeminárium 1939. január 1-én fejezte be működését. Akkori hallgatói Pápán, Budapesten, Sárospatakon és Debrecenben folytatták, s fejezték be tanulmányaikat.

---

⁵⁷ A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925., 171.p.

⁵⁸ Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai Fond: I.2., 1920-28, 3. doboz, 2.

⁵⁹ Csonthó Aranka: Sörös Béla élete és munkássága. Hit és közösség szolgálatában. In.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. SJE RTK, 2018, ISBN 978-80-8122-273-3, 63.p.

⁶⁰ Tömösközi Ferenc: Galambos Zoltán élete és szolgálata. Hit és közösség szolgálatában. In.: Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. SJE RTK, 2018, ISBN 978-80-8122-273-3, 73.p.

BEFEJEZÉS

Tanulmányomban a református tanítókat ért sérelmekre mutattam rá a Trianon utáni években. Tanulsággal szolgálnak a retorziók, melyeket célirányosan a református egyház ellen fogantatosítottak. A fentiekből olykor kitűnik, hogy az áldozatokra kész tanítóknak óriási szerepük volt abban, hogy létezik a magyarság a korábbi Csehszlovákia területén. Ahogy látjuk alacsony fizetésekkel, segélyek megvonásával, hivatali túlkapásokkal próbálták arra irányítani a tanítókat, hogy hagyják itt szülőföldjüket. Hála Istennek ők a maradást, a nehéz sort választották azokban az időkben, mikor több tízezren elmenekültek. Küzdelmüknek eredménye a teológus, majd tanítóképzés elindítása Szlovénországban.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Arató Endre: Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1918-1975., Bp., Magvető, 1977.,
2. A Barsi Református Egyházmegye 1921-, 1922-, 1923 és 1924. évi közgyűlési és bírósági jegyzőkönyvei. Összeállította: Akucs Lajos, Léva 1925
3. A Szlovénországi és Kárpátaljai Egyetemes Református Egyház, Léva városában az 1923.évi június hó 17-ik napján megnyílt Törvényhozó Zsinatának Jegyzőkönyve, szerk.: Péter Mihály,
4. Csomár Zoltán. A csehszlovák államkeretbe kényszerített magyar református keresztyén egyház húszéves története., Ungvár, 1940.
5. Dunántúli Református Egyházkerület Levéltára (DREL), Felvidék református egyház iratai, Fond: I.2., 1920-28, 1-5 doboz
6. Galántai József: Háború és békekötés. IKVA, Bp.1992.,
7. Mgr. Lévai Attila, PhD – ThDr. Somogyi Alfréd, PhD A Szlovákiai Református Keresztyén Egyház története 1918–1938. – 1., Selye János Egyetem Református Teológiai Kar Komárom, 2015
8. Popély Gyula: Ellenszélben. A felvidéki magyar kisebbség első éve a Csehszlovák Köztársaságban, Kalligram, Pozsony, 1995.
9. Popély Gyula: Felvidék 1918-1928. Első évtized csehszlovák uralom alatt, Kárpátia Stúdió, Bp. 2014.
10. Sárospataki Református Lapok, 1919. május 19-26.,
11. Tömösközi Ferenc (szerk.): Hit és közösség szolgálatában. SJE RTK, 2018, ISBN 978-80-8122-273-3